

ชุมชนชาวจีนก๊กมินตั๋งในพลวัตความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์บนดอยแม่สลอง*

The Kuomintang Chinese Community in Dynamic Ethnic Relations on Doi Mae Salong

¹จิยู วู และ มาลี สิทธิเกรียงไกร

¹Siyu Wu and Malee Sittthikriengkrai

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Social sciences, Chiangmai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 1525910840@qq.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋ง 2) วิเคราะห์การสะสมทุนของชาวจีนก๊กมินตั๋งในหมู่บ้านสันติคีรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชากรของหมู่บ้านสันติคีรีจำนวน 45 คน แบ่งเป็นชาวจีนก๊กมินตั๋งจำนวน 30 คน และชาวอาข่าจำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ชาวจีนยูนนานก๊กมินตั๋งบนดอยแม่สลอง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสัมภาษณ์ชาวจีนยูนนานก๊กมินตั๋งบนดอยแม่สลอง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวจีนก๊กมินตั๋งมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายใต้รัฐไทย โดยมีความช่วยเหลือจากไต้หวันและจีน อันจะนำไปสู่การสะสมทุนของชาวจีนก๊กมินตั๋งของแต่ละรุ่น กระบวนการก่อตั้งกลุ่มชาติพันธุ์นี้ มีการเปลี่ยนผ่านจากผู้ลี้ภัยสู่การได้รับสัญชาติไทยอย่างถูกกฎหมาย การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋งแบ่งเป็น 3 รุ่น รุ่นที่ 1 เน้นความสามัคคีกันภายในกลุ่ม รุ่นที่ 2 เริ่มมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายนอก ทั้งไต้หวัน ไทย และจีน มีการเปลี่ยนทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่น รุ่นที่ 3 มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทำให้บูรณาการเข้ากับสังคมไทยมากขึ้น อีกทั้งยังสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใหม่อีกด้วย 2) สำหรับการวิเคราะห์การสะสมทุนและการใช้ทุน พบว่ามีการสะสมทุนทางสังคม 3 รูปแบบ คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม โดยรุ่นที่ 1 มีการสะสมทุนในรูปแบบที่ดิน เริ่มพัฒนาการเกษตร แต่ยังไม่ได้เปลี่ยนเครือข่ายสังคมเป็นทุนทางเศรษฐกิจ รุ่นที่ 2 ไต้หวันให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา การเกษตร และการท่องเที่ยว ส่งผลให้สะสมทุนได้มากยิ่งขึ้น และยังรวมถึงความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อาข่า ทำให้สร้างเครือข่ายทางสังคมและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว เปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ รุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่มีการโยกย้ายไปยังเมืองใหญ่ เนื่องจากต้องการพัฒนาทางการศึกษาและการทำงานที่สามารถสะสมทุนได้มากกว่าการทำงานที่แม่สลอง

คำสำคัญ: ก๊กมินตั๋ง; การสะสมทุน; เครือข่ายทางสังคม; แม่สลอง; หมู่บ้านสันติคีรี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the establishment of social network of the Kuomintang Chinese; and 2) to analyze the capital accumulation of the Kuomintang Chinese in Santi Kiri village. The study used a qualitative research approach with 45 key informants, 30 Kuomintang Chinese and 15 Akha people selected through purposive sampling. Data were collected using an interview form provided by the Chinese Yunnan Kuomintang on Doi Mae Salong. The data gathered from the interview were evaluated.

From the study, the following results were found: 1) The Kuomintang Chinese formed their social network under the Thai government, with assistance from Taiwan and China, resulting in capital accumulation for each generation of Kuomintang Chinese. The process of establishing this ethnic group has progressed from refugee status to legal Thai nationality. The social networks of the Kuomintang Chinese were built in three generations: (1) The first generation emphasized group solidarity; (2) The second generation built an external social network that included Taiwan, Thailand, and China. There was a transformation of social and cultural capital into economic capital, and interactions between ethnic groups took place; and (3) Socialization was undertaken in order to integrate into Thai society while forming a new ethnic identity, 2) The analysis of capital accumulation and capital utilisation revealed three forms of social capital accumulation: cultural capital, economic capital and social capital. The first generation accumulated capital in the form of land, developed agriculture, but did not convert social networks into economic capital. The second generation, in which Taiwan provided support in education, agriculture and tourism, led to increased capital accumulation and relations with the Akha group, which in turn led to more social network and tourism promotion, a shift from cultural capital to economic capital, and the promotion of economic development. And finally, the third generation, in which many of them moved to the big cities to get an education and advance professionally, where they could accumulate more capital than in Doi Mae Salong.

Keywords: Kuomintang; Capital Accumulation; Social Networks; Mae Salong; Santi Kiri Village

บทนำ

สงครามการปฏิวัติคอมมิวนิสต์จีน พ.ศ. 2492 ทำให้กองทหารก๊กมินตั๋งบางส่วนเข้ามาอาศัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านสันติคีรี หมู่ที่ 1 ของดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งขณะนี้มีประชากรจำนวนถึง 7,416 คน จาก 543 ครัวเรือน (Highland Research and Development institute, Mae Salong Royal Project, 2019) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหารในกองทัพก๊กมินตั๋ง (กองทัพที่ 5) และชาวจีนยูนนาน ที่มีแนวคิดต่อต้านการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ในช่วงแรกสภาพสังคมเป็นสังคมเกษตรกรรมมีการเพาะปลูก เพื่อยังชีพ ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก และไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย สอดคล้องกับ กาญจนะ ประภาศวุฒิสาร ได้กล่าวถึง

บริบททางสังคมของก๊กมินตั๋งขณะนั้นว่า ก๊กมินตั๋งยังไม่ได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทย ใช้วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมของตนเอง ก๊กมินตั๋งยังไม่ได้พัฒนาการเกษตร ดังนั้นเมื่อชาติพันธุ์กลุ่มอื่นลงจากภูเขา เพื่อไปขายผักและข้าว ก๊กมินตั๋งจะซื้ออาหารจากชาติพันธุ์บางกลุ่ม แต่ก๊กมินตั๋งยังไม่มี การเชื่อมต่อกับชาติพันธุ์อื่น (Prakadwuttisan, 2003) เมื่อรัฐบาลไทยมีปัญหาความขัดแย้งกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จึงมีนโยบายให้ก๊กมินตั๋งเข้ามาช่วยปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์ หลังการปราบปรามเสร็จสิ้น รัฐบาลได้มอบสิทธิทำกินและสิทธิอาศัยในพื้นที่ประเทศไทยให้กองกำลังก๊กมินตั๋ง เมื่อได้รับสิทธิดังกล่าวทำให้ก๊กมินตั๋งเริ่มมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่มากขึ้น มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาติพันธุ์อาข่า ลาหู่ และลีซู โดยในช่วงแรกที่กองทหารของของพรรคก๊กมินตั๋งเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นช่วงเวลาที่ยังได้รับผลกระทบจากภาวะสงคราม ในช่วงแรกชาวจีนก๊กมินตั๋งประกอบธุรกิจการวานขนส่งสินค้าเพื่อความอยู่รอดของกองทหารก๊กมินตั๋ง อุปสรรคสำคัญที่ไม่สามารถเข้าร่วมกับสังคมไทยได้ คือ ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของยูนนาน

จากบริบทของสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ชาวจีนก๊กมินตั๋งได้เข้ามาในพื้นที่ของประเทศไทยท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งทางแนวคิดทางการเมือง ปัญหาเสียดิต รวมทั้งการที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอาณาเขตของประเทศต่างๆ และเป็นพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาต่างๆ ด้วย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาหลายสิบปีในการต่อสู้ การเจรจา และฝ่าฟันอุปสรรคที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก จนท้ายที่สุดจึงได้รับสัญชาติไทย และสิทธิทำกินในพื้นที่ ตามที่ โรม บุนนาค ได้กล่าวถึง ผลการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับผู้นำของชาวจีนก๊กมินตั๋งในพื้นที่ การเจรจายืดเยื้อมาเกือบ 20 ปี จึงได้ข้อสรุปที่สำคัญคือรัฐบาลไทยได้มอบสัญชาติไทยเป็นกรณีพิเศษ เพื่อแลกกับสัญญาข้อใหม่ที่เป็นสัญญาสุภาพบุรุษกับรัฐบาลไทยว่าจะไม่ทำการค้าและล่าเหยื่อคนอีกต่อไป โดยฝ่ายก๊กมินตั๋งได้มอบผืนดินที่ยังตกค้างอยู่ในครอบครอง ถึง 40 ดัน ให้รัฐบาลไทยเผาทำลาย Bunnag (2016) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ แต่ละช่วงเวลาที่มีความแตกต่างกัน การก่อตัวของระบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาค กล่าวคือ ในระดับท้องถิ่นมีการพัฒนาการเกษตรและ การท่องเที่ยว ในระดับประเทศ ส่วนในระดับภูมิภาค ได้รับอิทธิพลการพัฒนาสังคมจากใต้หวันและจีนแผ่นดินใหญ่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ของคนรุ่นใหม่ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับพลวัตความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์หมู่บ้านสันติคีรีในช่วงเวลาต่างๆ ในบริบทที่พวกเขาเผชิญ โดยเฉพาะภายใต้นโยบายของรัฐบาลต่างๆ ทั้งรัฐบาลไทย ใต้หวัน และจีน จึงเป็นที่มาของการศึกษาพลวัตความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ของชาวจีนก๊กมินตั๋งในหมู่บ้านสันติคีรี ดังนั้น ความหมายของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่อชาวจีนจึงไม่ใช่การสืบทอดวัฒนธรรมอีกต่อไป แต่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้พวกเขาพัฒนาได้ดีขึ้น เมื่อนำประสบการณ์ชีวิตของแต่ละรุ่น ในช่วงเวลาต่างๆ มาศึกษาเปรียบเทียบ จะสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีต่อชุมชนชาวจีนในบริบทของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทของเหตุการณ์และพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งแนวคิดของ Roosens (1989) ที่กล่าวถึงลักษณะทางวัฒนธรรมในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ชาวจีนพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์ของชาวจีนผ่านวัฒนธรรมและประเพณีของครอบครัว และสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตัวเอง และแนวคิดของ Auansakul (1995) ได้ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่สรุปได้ว่าอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เกี่ยวข้องกับสถานะทางสังคม การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย ทางสังคมซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่เชื่อมต่อชาติพันธุ์ของตนเองกับชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่อนำมาใช้

ในการพัฒนาชาติพันธุ์ของตน ทั้งนี้ Chang (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การอพยพ ของชาวจีน ยูนนานโดยมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ของกองทัพก๊กมินตั๋ง รวมถึงวิธีสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของตนเองระหว่าง สิทธิทางการเมืองต่างๆ และอิทธิพลของเครือข่ายที่มีต่อชุมชนชาวจีน และยังมีแนวคิดที่ว่าตั้งแต่การก่อตั้ง หมู่บ้านชาวจีนในปี พ.ศ. 2503 จนถึง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2523 การพัฒนาของชุมชน ชาวจีนก๊กมินตั๋งได้รับผลกระทบจากภายในและภายนอก ก๊กมินตั๋งมองว่ากองทัพเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ความรักดีและความเป็นลูกกตัญญู ถือเป็นหลักการทางวัฒนธรรมของการจัดการและการควบคุม ทางทหาร อย่างไรก็ตาม เมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป เครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชนชาวจีน ก็เปลี่ยนแปลง ไปด้วย ในส่วนของการสะสมทุน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทุนซึ่ง Bourdieu ได้แบ่งทุน เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม โดยแนวคิดหลักทุนมีทฤษฎีที่ว่า พื้นที่ทางสังคม เปรียบเสมือนระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้คนสะสมทุนประเภทต่างๆ ในรูปแบบเครือข่าย ความสัมพันธ์ทางสังคมตามความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ทุนจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยวิเคราะห์อิทธิพลของ วัฒนธรรม เศรษฐกิจและเครือข่ายทางสังคมต่อการพัฒนาของกลุ่มชาวจีนในพื้นที่แม่ฮ่องสอน และทุนสามารถ เปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ Bourdieu (1997)

ที่ผ่านมาการศึกษาการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยซึ่งมีหลากหลายกลุ่ม อาทิ อาข่า ลีซอ และชาวจีน เป็นต้น ด้วยเหตุปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งภาวะสงคราม เศรษฐกิจตกต่ำ และความ ขัดแย้งทางการเมือง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าหลังจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ของจีนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย มีการ สร้างความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในและภายนอก ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในช่วงเวลาต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงลักษณะและการปฏิบัติที่แตกต่างกันในการ พัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ตามที่ผู้วิจัย ต้องการที่จะวิเคราะห์ความสำคัญของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้พื้นที่หมู่บ้านสันติคีรี เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนก๊กมินตั๋งและกลุ่มชาติพันธุ์ อื่นๆ และเป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนยูนนานไว้เป็นอย่างดี อีกทั้งประชากรในหมู่บ้าน สันติคีรีส่วนใหญ่เป็นชาวจีนก๊กมินตั๋งเกือบทั้งหมดทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากจีน และได้วันมากที่สุด นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ชาวจีนรุ่นเก่า ไม่ปรากฏงานวิจัย เกี่ยวกับชาวจีนรุ่นใหม่ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋งว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อ การสร้างเครือข่ายทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ ภาคเหนือ และประเทศไทยอย่างไร บทความวิจัยนี้จะได้นำเสนอผลการศึกษาระบบการสะสมทุน ทั้งการ สะสมทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ และการใช้ทุนต่างๆ ว่ามีการกระบวนกรและการ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างไร มีผลกระทบต่อชุมชน และสังคมอย่างไร โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าในบริบทเช่นนี้ ก๊กมินตั๋ง แต่ละรุ่นมีการปรับตัว สถานะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างไร และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ กับประเทศ การเมือง องค์กรต่างๆ อย่างไร เมื่อเทียบกับคนรุ่นเก่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อ ความเปลี่ยนแปลงและทิศทางการพัฒนาของชุมชนชาวจีนก๊กมินตั๋ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋งในหมู่บ้านสันติคีรี หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ สะลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อวิเคราะห์การสะสมทุนและการใช้ทุนต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของชาวจีนก๊กมินตั๋งในหมู่บ้านสันติคีรี หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สะลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวคิดทุน ผ่านกระบวนการหลัก 4 ขั้นตอน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมการวิจัย มีการวางแผนกำหนด หัวข้อและขอบเขตการวิจัย ศึกษาเอกสาร บทความ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติ ความเป็นมา การพัฒนาเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนชาวจีนก๊กมินตั๋ง และสร้างแบบสัมภาษณ์ชาวจีนยูนนานก๊กมินตั๋งบนดอยแม่สลอง มีประการประเมินคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในด้านสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการใช้ภาษาในการสื่อสาร รวมทั้งสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลให้องกับกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ วิธีที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นประชากรของหมู่บ้านสันติคีรีจำนวน 45 คน แบ่งเป็นชาวจีนก๊กมินตั๋งจำนวน 30 คน และชาวอาข่าจำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากชาวจีน ก๊กมินตั๋งรุ่นที่สองที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ของดอยแม่สลองมาโดยตลอด และชาวอาข่าที่เคยเรียนในโรงเรียนจีน และได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวจีนก๊กมินตั๋ง

วิธีที่ 2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูล เช่น การเก็บเกี่ยวชา เทศกาลปีใหม่ เทศกาลไหว้เทพเจ้าภูเขา และเทศกาลไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น ทำให้คนในชาวจีนก๊กมินตั๋งให้ความสนใจและยอมรับผู้วิจัย จึงสามารถถ่ายทอดข้อมูลต่างๆ ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุมทุกมิติ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล ประเด็นเรื่องการสร้างเครือข่ายทางสังคมใช้แนวคิดเกี่ยวเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ประเด็นด้านการสะสมทุนและการใช้ทุนต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของชาวจีนก๊กมินตั๋ง ใช้แนวคิดเรื่องทุน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล เป็นขั้นสุดท้ายที่นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียง วิเคราะห์เนื้อหาของบทความ เพื่อสร้างผลสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋งพบว่า ชาวจีนก๊กมินตั๋งมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายใต้รัฐไทย โดยมีความช่วยเหลือจากไต้หวันและจีน อันจะนำไปสู่การสะสมทุนของชาวจีนก๊กมินตั๋งของแต่ละรุ่น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋ง รุ่นที่ 1

ชาวจีนก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 1 เคยต่อสู้เพื่อสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) แต่ผลของสงครามจึงถูกไต้หวันทอดทิ้งทำให้พวกเขาเรียกตัวเองว่า “กองทัพโดดเดี่ยว” ซึ่งเป็นอิสระจากไต้หวัน โดยมีนายพลต้วน (Duan) เดินทางจากประเทศจีน ผ่านเมียนมาร์ และมาถึงประเทศไทยที่ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย ในช่วงเวลานี้ การสร้าง

เครือข่ายทางสังคมภายนอกเกิดขึ้นในรูปแบบการช่วยเหลือและสนับสนุนประเทศไทยในการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลังจากการต่อสู้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2523 ทำให้รัฐบาลไทยให้สัญชาติไทยและให้สิทธิทำกิน ในพื้นที่ 15,000 ไร่ ครอบคลุมดอยแม่สลอง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายนอกระหว่างชาวจีนก๊กมินตั๋ง รุ่นที่ 1 กับกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอก

ด้วยนโยบายการปฏิบัติต่อชาวจีนก๊กมินตั๋งของประเทศไทย ความทุณกันดารของพื้นที่ รวมถึงความขาดแคลนสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่างๆ ในช่วงเวลานี้ ส่งผลให้ชาวจีนก๊กมินตั๋งมีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว รวมกลุ่มกันเพื่อให้อำนาจชาวจีนก๊กมินตั๋งเข้มแข็งพร้อมต่อการพัฒนาชุมชนให้ลูกหลานต่อไป โดยในช่วงเริ่มต้น ก่อนปี พ.ศ. 2523 ชาวจีนก๊กมินตั๋งยังมีอาวุธที่ใช้และนำติดตัวมาจากประเทศจีน จึงมีการรวมตัวกันเพื่อทำธุรกิจการวานคัมกันสินค้าเกี่ยวกับฝิ่น เพื่อหารายได้เข้ามาใช้จ่ายในการพัฒนาชุมชนและการดำรงชีวิต

1.2 การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋ง รุ่นที่ 2

การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2 ซึ่งส่วนใหญ่เกิดในประเทศเมียนมาร์ และไทย แต่ยังคงเติบโตภายใต้การดูแลของกองทัพที่มีนายพลต่วนเป็นผู้นำ โดยนายพลต่วนมีแนวคิดให้ความสำคัญกับการศึกษาจึงมีการก่อตั้งโรงเรียนจีนแห่งแรกในประเทศไทย ชื่อว่าโรงเรียน Xinghua ดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2 และยังรับนักเรียนจากชาติพันธุ์จีนในพื้นที่อื่นรวมทั้งเยาวชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง การจัดการเรียนการสอนเน้นไปที่ภาษาและวัฒนธรรมจีน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนไปศึกษาต่อยังประเทศไต้หวัน อย่างไรก็ตาม มีการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปด้วย จึงสร้างความสัมพันธ์ทางเครือข่ายทั้งจีน ไทย สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) และกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียงเป็นอย่างดี

เมื่อสงครามปฏิวัติประชาชนสงบลง รวมทั้งอิทธิพลจากนวนิยายเรื่อง “War novel” ของป๋อ หยาง (Bo, 1985) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางประวัติศาสตร์ก๊กมินตั๋งตั้งแต่จัดตั้งกองทัพในยูนนานจนกระทั่งมาตั้งถิ่นฐานที่แม่สลอง ทำให้ชาวจีนในสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้กลับให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของกองทัพก๊กมินตั๋งที่นายพลต่วนเป็นผู้บัญชาการ จึงเข้ามาติดต่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์และให้ความช่วยเหลือลูกหลานก๊กมินตั๋งในด้านต่างๆ เช่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา และคลินิก

ทั้งนี้ยังมีการให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคนิคการปลูกชาให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับสำหรับการส่งออก และเกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนผู้ผลิตชารายใหญ่ของไทย ในกระบวนการผลิตชาที่เอื้อให้เกิดการจ้างแรงงานจากกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติพันธุ์อาข่า ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายภายนอกกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นให้กว้างขวางมากขึ้น หลังจากพัฒนาด้านเกษตรให้เป็นที่รู้จักเกี่ยวกับการผลิตชาแล้ว ชุมชนชาวจีนก๊กมินตั๋งเริ่มมีการพัฒนาจากสังคมเกษตรสู่สังคมเชิงท่องเที่ยว โดยมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ควบคู่กับการส่งออกผลิตภัณฑ์ชา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกสนใจเข้ามาเยี่ยมชมและซื้อผลิตภัณฑ์ชาของชาวจีนก๊กมินตั๋งสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก และเกิดเครือข่ายทางสังคมที่เพิ่มขึ้นไปวงกว้าง

สำหรับการสนับสนุนทุนการศึกษาให้ไปศึกษาต่อที่สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ซึ่งถือเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายนอกที่สำคัญของชุมชนสำหรับการได้รับสนับสนุนทุนการศึกษาให้ไปศึกษาต่อที่สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก๊กมินตั๋งที่แน่นแฟ้นขึ้น เพราะทำให้เครือข่ายที่ก๊กมินตั๋งได้กลับมาพบอีกครั้งหลังจากพลัดพรากจากผลของสงคราม ลูกหลานก๊กมินตั๋งได้กลับมาเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมอีกครั้ง รวมทั้งยังมีบางคนเมื่อได้โอกาสไปศึกษาต่อที่ไต้หวัน ได้สร้างเครือข่ายทางธุรกิจ เครือข่ายทางการศึกษา และบางคนแต่งงานและสร้างครอบครัวที่ไต้หวัน

สถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติที่ยังคงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวจีนมีผลต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก็กมินตั้งมีความเข้มแข็งมากขึ้น กล่าวคือ ด้านอุตสาหกรรมชา มีการทำธุรกิจชาในระบบเครือญาติ ทั้งการทำสวนชา สร้างโรงงานแปรรูปชา โรงแรมและร้านอาหารที่มีการใช้ผลิตภัณฑ์จากชาเป็นเครื่องดึงดูดนักท่องเที่ยว

ถึงแม้การทำธุรกิจจะมีการแข่งขันกันระหว่างคนในชุมชน แต่ด้วยความที่มีความรักและเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกันทำให้มีการช่วยเหลือกัน แบ่งปันความรู้ และข้อมูลระหว่างกันและกัน อาทิ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ชาแบบสัญลักษณ์ และรวมตัวกันเพื่อนำชาไปค้าขายยังภูมิภาคต่างๆ การกระทำเช่นนี้ยังทำให้ธุรกิจชามีการพัฒนาและเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังคงรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีภายในเครือข่ายชาวจีนก็กมินตั้งอีกด้วย

1.3 การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนก็กมินตั้ง รุ่นที่ 3

สภาพสังคมและการได้รับการศึกษาจากระบบการศึกษาของไทยของชาวจีนก็กมินตั้ง รุ่นที่ 3 ได้รับการศึกษาของไทยในเมืองใหญ่ เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาในโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษานานาชาติ แต่มีการเรียนภาษาจีนในเวลาเย็น หรือเสาร์อาทิตย์ และยังคงใช้ภาษาจีนในการสื่อสารกับคนในครอบครัวเป็นหลัก มีความคิดความเชื่อตามวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม รวมทั้งมีการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีแบบไทยที่ได้รับมาจากโรงเรียน และการไม่ได้มีประสบการณ์ตรงที่ได้อาศัยอยู่ในไต้หวัน และเงินยูนนานทำให้รุ่นที่ 3 มีทัศนคติต่อจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ มีการเข้าร่วมประเพณีวัฒนธรรมตามบรรพบุรุษแต่ไม่มีความหมายที่แท้จริง

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมภายนอกรูปแบบใหม่และขยายตัวมากยิ่งขึ้น อาทิ เกิดความสัมพันธ์กับเครือข่ายชุมชนชาวจีนกลุ่มต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่นมีการติดต่อกับกลุ่มยูนนาน และกลุ่มกวางตุ้ง เป็นต้น เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและเกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนด้วยกัน นอกจากนี้เทคโนโลยียังช่วยให้สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมได้รวมเร็วมากยิ่งขึ้นผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตบนแพลตฟอร์มต่างๆ ที่ได้รับความนิยม

หลังจากรุ่นที่ 3 สำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพและสร้างครอบครัวใหม่อยู่ในเมืองเนื่องจากโอกาสทางธุรกิจ และประสบการณ์ใหม่ๆ ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ทำให้ไม่กลับแม่ฮ่องสอน อย่างไรก็ตามผลกระทบของสถานการณ์โควิด ทำให้ รุ่นที่ 3 ต้องกลับไปแม่ฮ่องสอน และหันมาทำการค้าขายออนไลน์ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมนิวอร์มอล มีการรวมกลุ่มกันระหว่างคนจีนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในไทย สร้างเป็นเครือข่ายทางสังคม เพื่อส่งชา น้ำผึ้ง กาแฟ และผลิตภัณฑ์จากแม่ฮ่องสอนไปจำหน่ายให้แก่ชาวจีน

รุ่นที่ 3 เป็นช่วงที่ไต้หวันไม่ให้ความช่วยเหลือแม่ฮ่องสอนอีกต่อไป รุ่นที่ 3 จึงเกิดและอาศัยอยู่ในแม่ฮ่องสอน และได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทย มีบัตรประจำตัวประชาชนเช่นเดียวกับคนไทย การใช้ทักษะภาษาจีนมิใช่เพื่อการสื่อสารกับคนในครอบครัวเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ จะเห็นได้ว่าขอบเขตทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตไม่มีอีกต่อไป มีความสนใจในวัฒนธรรมจีนประเพณีจีนเพียงเล็กน้อย จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น และการช่วยเหลือของจีนต่อแม่ฮ่องสอน เศรษฐกิจของจีน คนจีนนิยมเดินทางมายังประเทศไทย ทำให้มีโอกาสมากขึ้นสำหรับผู้ที่ได้สองภาษาทั้งภาษาจีนและภาษาไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อรุ่นที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การสะสมทุนและการใช้ทุนต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของชาวจีนก็กมินตั้งในหมู่บ้านสันติคีรี ตำบลแม่ฮ่องสอนนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่า ก็กมินตั้งแต่ละรุ่นมีการสะสมทุนและการใช้ทุนต่างๆ แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 การสะสมทุนและการใช้ทุนของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 1

ก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 1 เป็นกลุ่มที่เผชิญกับสงครามกลางเมืองในจีน และช่วยประเทศไทยต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์ หลังจากเอาชนะพรรคคอมมิวนิสต์ได้ ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานสัญชาติไทยและให้สิทธิทำกินทำให้เกิดการสะสมทุนในรูปแบบที่ดิน และเปลี่ยนจากการปลูกฝิ่นมาปลูกผักผลไม้ตามโครงการพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 แต่ทว่ายังไม่มีมีการเปลี่ยนเครือข่ายสังคมเป็นทุนทางเศรษฐกิจ

2.2 การสะสมทุนและการใช้ทุนของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2

การสะสมทุนของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2 นั้นได้รับความช่วยเหลือจากไต้หวันเป็นหลัก โดยให้ความช่วยเหลือหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการเกษตรมีการจัดตั้งฟาร์มเกษตรและปศุสัตว์ โรงผลิตอาหารสัตว์ ด้านสาธารณสุขเปิดพื้นฐานมีการสร้างถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ วางระบบไฟฟ้าและประปาภูเขา ด้านสาธารณสุขมีการจัดตั้งสถานีนอนามัย มอบแขนขาเทียมแก่ผู้พิการ ด้านการศึกษามีการมอบทุนการศึกษา อาคารเรียน อุปกรณ์การเรียน และด้านสังคมสงเคราะห์มีการมอบบ้านพัก เครื่องนุ่งห่ม และผักผลไม้ ความช่วยเหลือเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาพื้นที่ดอยแม่สลอง เพราะเป็นการช่วยเหลือพัฒนาและสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ การที่มีโอกาสศึกษาและทำงานในไต้หวันไม่เพียงแต่ช่วยขยายเครือข่ายทางสังคม แต่ยังช่วยให้ชาวไต้หวันเข้าใจชาวจีนในแม่สลองมากขึ้น อีกทั้งอิทธิพลจากภาพยนตร์เรื่อง Lost in Thailand ทำให้ชาวจีนเดินทางมาเที่ยวแม่สลองมากขึ้น โดยมีธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนและผลิตภัณฑ์ชาเป็นสิ่งที่ดึงดูด

ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในไต้หวันส่งผลให้ไต้หวันหยุดให้ความช่วยเหลือ พวกเขาจำเป็นต้องจัดตั้งเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของตนเองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืนต่อไป ดังนั้นจึงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่นๆ โดยเฉพาะชาติพันธุ์อาข่า เนื่องจากอาข่าได้ส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนชิงหั่ว

นอกจากนี้ รุ่นที่ 2 มีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนยูนนาน โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ในเทศกาลสำคัญๆ และจะเชิญชวนให้ชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าร่วมด้วย ดังนั้นในเทศกาลของจีนยูนนาน ไม่เพียงแต่มีวัฒนธรรมยูนนานเท่านั้น แต่ยังเป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้แม่สลองเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือในช่วงเทศกาลจะมีตลาดขนาดใหญ่ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งเสริมชาและกาแฟแม่สลองเท่านั้น แต่ยังช่วยเป็นการสร้างรายได้ให้มากขึ้นอีกด้วย ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแม่สลองหยุดชะงักลงตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชากลายเป็นธุรกิจหลัก และเน้นการจำหน่ายผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้ชาแม่สลองเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น ส่งผลให้สามารถสะสมเงินทุนได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการผลิตและการสื่อสาร รวมทั้งระบบการขนส่งที่ทันสมัย ทำให้มีช่องทางในการจำหน่ายชาที่มากขึ้น ธุรกิจจึงมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ

2.3 การสะสมทุนและการใช้ทุนของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3

ก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่มีการโยกย้ายไปยังเมืองใหญ่ เนื่องจากต้องการพัฒนาทางการศึกษาและการทำงานที่สามารถสะสมทุนได้มากกว่าการทำงานที่แม่สลอง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นช่องทางในการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ ก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3 ไม่พอใจกับชีวิตที่นำเป้าหมายของแม่สลอง อีกทั้งไม่สนใจการทำเกษตร อีกทั้งยังได้รับการศึกษาแบบในโรงเรียนไทยมาตั้งแต่เด็กๆ จึงมีความคุ้นเคยกับสังคมและวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ส่วนใหญ่จึงเลือกทำงานที่เมืองใหญ่ เพราะในแม่สลองไม่มีตำแหน่งงานที่เพียงพอ เมื่อมีการจัดตั้งโรงงานจากจีนมากขึ้นในประเทศไทย ความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับผู้มีความสามารถในการสื่อสาร

ภาษาจีนและภาษาไทยก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน ทำให้รุ่นที่ 3 มีโอกาสในการพัฒนาที่ดีในเมืองใหญ่ รวมถึงต่างประเทศด้วย

องค์ความรู้ใหม่

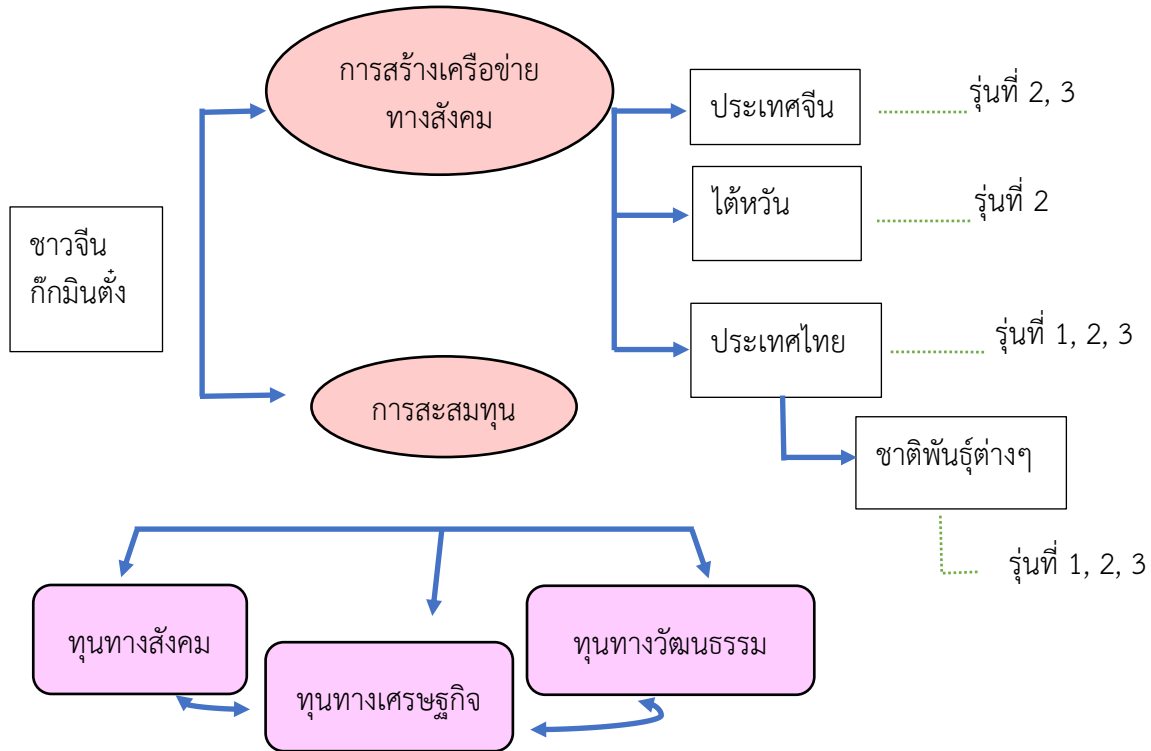

Figure 1: The New Body of Knowledge

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาหมู่บ้านสันติคีรี ตำบลแม่สะลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย คือ ชาวจีนก็กมิตั้งทั้ง 3 รุ่น มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่แตกต่างกันตามสภาพสังคมและการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ โดยรุ่นที่ 1 มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับรัฐไทยด้านการปราบปรามคอมมิวนิสต์ รุ่นที่ 2 มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวางขึ้นโดยสร้างเครือข่ายทางสังคมกับ ไทย จีน ไต้หวัน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวจีนก็กมิตั้งมากที่สุด สำหรับรุ่นที่ 3 ได้สร้างเครือข่ายทางสังคมกับประเทศจีน ประเทศไทย และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายทางสังคมก่อให้เกิดการสะสมทุนที่ต่างกัน ซึ่งทุนที่พบมี 3 ชนิด คือทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ทุนทั้ง 3 สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ ทุนทางสังคมสามารถเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมเองก็สามารถเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการเกิดเครือข่ายชาวจีนกลุ่มต่างๆ ขึ้น ซึ่งนำไปสู่การติดต่อสัมพันธ์กันทางธุรกิจ หรือมีการรวมกลุ่มทางธุรกิจเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น กลุ่มชาวจีนก็กมิตั้งที่ทำธุรกิจขายได้ส่งออกผลิตภัณฑ์ชาไปยังชาวจีนที่อยู่ในภูมิภาคอื่นผ่านกิจกรรมการแสดงสินค้าและเครือข่ายออนไลน์ หรือการที่ชาวจีนก็กมิตั้งได้นำเสนอการค้าเดินวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมจีนบนพื้นที่ดอยแม่สะลองซึ่งมีบริบทแวดล้อมสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม และอยู่นอกอาณาเขตของประเทศจีน เป็นเครื่องดึงดูดนักท่องเที่ยวและพัฒนาเป็นทุนทางเศรษฐกิจ จึงกล่าวได้ว่าทุนแต่ละชนิดจะมีความเชื่อมโยงกันและแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมวัฒนธรรม และบริบทของเหตุการณ์แวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญทางสังคมและประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก เพราะทำให้ทราบว่าชาวจีนก๊กมินตั๋งที่ได้อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านสันติคีรี บนดอยแม่สลองมีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีการดำเนินชีวิต และพัฒนาชุมชนภายใต้สังคมไทยอย่างไร รวมถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของความขัดแย้งของชาวจีนกลุ่มนี้กับกลุ่มที่อยู่ในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่นั้นเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่ไม่ยอมรับชาวจีนก๊กมินตั๋งหรือว่าแนวคิดที่บอกว่าชาวจีนก๊กมินตั๋งเป็นกลุ่มคนขายชาติก็เริ่มลดน้อยลง และให้การยอมรับกับชาวจีนกลุ่มนี้รวมทั้งอาจจะดึงกลุ่มนี้กลับประเทศหรือมีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กันในฐานะรุ่นพี่รุ่นน้องของชาวจีนของกลุ่มของชาวจีนอีกครั้งหนึ่ง ทำให้สามารถสร้างมิตรภาพที่ตระหว่งประเทศไทยกับประเทศจีน รวมไปถึงได้หัวนด้วย ซึ่งกลุ่มนี้อาจจะเป็นกลุ่มชาวจีนก๊กมินตั๋งในไทยจะเป็นกลุ่มที่สามารถเชื่อมโยงแล้วก็สร้างสร้างภาพลักษณ์ความสัมพันธ์อันดีของจีนกับไต้หวันให้กลับมาดีอีกครั้งหนึ่ง แม้จะยังอยู่ภายใต้นโยบายจีนเดียว นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทยหลังจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ซึ่งถือเป็นผลดีกับทุกประเทศด้วย แสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ได้คลี่คลายลง

นอกจากนี้ผลงานวิจัยในครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม การสะสมทุนของชาวจีนก๊กมินตั๋ง สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ดอยแม่สลอง หรือพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่รวมถึงรัฐบาลไทยหรือรัฐบาลจีนหรือรัฐบาลไต้หวันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันในกับคนกลุ่มนี้ สามารถวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการบริหารงานและการพัฒนาพื้นที่ต่างๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ว่า ชาวจีนก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 1 มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมกันภายในกลุ่ม ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร สมาชิกในกลุ่มก๊กมินตั๋งอยู่รวมตัวกันเหมือนคนในครอบครัว ใช้ระบบการจัดการกองทัพในการดูแลครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang (2000) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติการอพยพของชาวยุโรปที่ได้กล่าวถึงก๊กมินตั๋งว่ามีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของตนเองระหว่างสิทธิการเมืองต่างๆ และอิทธิพลของเครือข่ายที่มีต่อชุมชนชาวจีน โดยช่วงแรกเกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการของทหารก๊กมินตั๋งและระบบครอบครัวจีนดั้งเดิมจะใช้วิธีการจัดการของทหาร อย่างไรก็ตาม รุ่นที่ 1 ยังมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมกับรัฐไทย โดยช่วยเหลือและสนับสนุนประเทศไทยในการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้ได้รับสัญชาติไทยและสิทธิทำกิน

สำหรับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2 ซึ่งส่วนใหญ่เกิดในประเทศเมียนมาร์ และไทย มีการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือข่ายทั้งจีน ไทย สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) และกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียงเป็นอย่างดี เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในแม่สลอง โดยได้รับความช่วยเหลือจากไต้หวันมากที่สุด ทั้งนี้เพราะอิทธิพลจากนวนิยายเรื่อง “War novel” ของป้อหยาง (Bo,1985) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางประวัติศาสตร์ก๊กมินตั๋งตั้งแต่การจัดตั้งกองทัพในยุคนานจนกระทั่งมาตั้งถิ่นฐานที่แม่สลอง ที่มีความยากลำบาก มีอันตรายอย่างมาก แต่สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จ ทำให้ชาวจีนในสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ได้กลับให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของกองทัพก๊กมินตั๋งที่นายพลต้วนบัญชาการ จึงกลับเข้ามาติดต่อรู้ฟื้นความสัมพันธ์และให้ความช่วยเหลือลูกหลานก๊กมินตั๋ง ทั้งด้านการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา และคลินิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา และการพัฒนาด้านการเกษตรทำให้แม่สลองพัฒนาไปสู่

การเป็นชุมชนผู้ผลิตชารายใหญ่ของประเทศไทย อีกทั้งมีการปรับเปลี่ยนจากสังคมการเกษตร สู่สังคมเชิงท่องเที่ยว โดยมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ควบคู่กับการส่งออกผลิตภัณฑ์ชา

สำหรับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของรุ่นที่ 3 เป็นการศึกษาในโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย แต่ยังคงมีการเรียนภาษาจีนในเวลาเย็น หรือเสาร์อาทิตย์ มีการผสานความคิดความเชื่อตามวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งที่ได้รับมาจากโรงเรียน แต่เนื่องจากรุ่นที่ 3 ไม่เคยอาศัยอยู่ในไต้หวัน และจีนยูนนาน ทำให้รุ่นที่ 3 มีทัศนคติต่อจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Duan (2008) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีที่ก๊กมินตั๋งได้สร้างความสัมพันธ์กับไต้หวัน ไทย และจีน ภายใต้ภูมิหลังทางการเมืองที่ซับซ้อนเพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาของชุมชน พบว่าภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันทำให้เยาวชนก๊กมินตั๋งรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้านการสะสมทุนและการใช้ทุน สามารถอภิปรายผลได้ว่า ก๊กมินตั๋ง รุ่นที่ 1 มีการสะสมทุนในรูปแบบที่ดิน และเริ่มพัฒนาการเกษตรตามโครงการพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนจากการปลูกฝิ่นเป็นการปลูกผักและผลไม้เมืองหนาวต่างๆ โดยยังไม่ได้เปลี่ยนเครือข่ายสังคม เป็นทุนทางเศรษฐกิจ เพราะยังไม่ได้มีการติดต่อกับสังคมภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hill (1998) ที่ได้กล่าวถึงการทำธุรกิจการวานระหว่างก๊กมินตั๋งกับเมียนมาร์ ลาว และยูนนาน ว่าเป็นการสะสมทุนรูปแบบหนึ่ง

ส่วนการสะสมทุนและการใช้ทุนของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 2 นั้นได้รับความช่วยเหลือจากไต้หวันเป็นหลัก โดยไต้หวันให้ความช่วยเหลือด้าน เทคโนโลยีการเกษตร ทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การแพทย์ และด้านอื่นๆ ความช่วยเหลือเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ไต้หวันยังให้การสนับสนุนด้านการศึกษา โดยมอบทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนให้กับลูกหลานก๊กมิน และแม้ว่าก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่จะมีการโยกย้ายไปยังเมืองใหญ่ แต่สิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นช่องทางในการสะสมทุนทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน เพราะการที่ยังคงอัตลักษณ์ของตน และการเกิดเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขึ้น มีการใช้ทรัพยากรที่หลากหลายขึ้น สอดคล้องกับ Bourdieu (1977) อธิบายว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่เพิ่มมูลค่าผ่านเครือข่ายทางสังคมหรืออัตลักษณ์ในเครือข่ายทางสังคม เมื่อคนในเครือข่ายทางสังคมช่วยเหลือกัน ทุนทางสังคมก็เกิดขึ้น ผู้คนสามารถได้รับและใช้ทรัพยากรในเครือข่ายสังคม

สรุป

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) รุ่นที่ 1 เป็นกลุ่มทหารชาวจีนก๊กมินตั๋งที่อพยพมาที่ดอยแม่ฮ่องสอน ในปี พ.ศ. 2504 มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมบนพื้นฐานสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยใช้ระบบเครือญาติสร้างเครือข่ายชาวจีน แต่ก็ยังเป็นเพียงเครือข่ายทางสังคม ไม่ได้เปลี่ยนเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจ และยังไม่เกิดการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ 2) รุ่นที่ 2 เป็นลูกของรุ่นที่ 1 ถือกำเนิดในประเทศเมียนมาร์และไทย เริ่มมีการสะสมทุนด้วยการซื้อที่ดินหลังจากได้รับสัญชาติไทยแล้ว ใช้การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการสร้างความเชื่อมั่นด้านการค้า (credit) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจชาบนที่ดินของพวกเขา และ 3) รุ่นที่ 3 เป็นลูกของรุ่นที่ 2 มีทัศนคติว่าการรู้ภาษาจีนสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น และต้องการที่จะออกไปพัฒนาตนเองในเมืองใหญ่อื่นๆ จึงไม่ให้ความสนใจในความเชื่อและประเพณีของจีน มุ่งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้วิถีชีวิตห่างไกลจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ แต่หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (Covid 19) ทำให้ชาวจีนก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3 บางส่วนนำเครือข่ายทางสังคมหรือทุนทางสังคม และรูปแบบวิถีชีวิตในพื้นที่ ดอยแม่ฮ่องสอนของตน ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนทางเศรษฐกิจในการพัฒนาอุตสาหกรรมชา

และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยแม่สลอง จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าก๊กมินตั๋งทั้ง 3 รุ่นมีภูมิหลังทางสังคม และมีบริบทของสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้มีรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงตนเองตามปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ดำเนินการวางแผนกำหนดนโยบายในการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ของชุมชนชาวจีนก๊กมินตั๋งอื่นๆ หรือพื้นที่ที่มีบริบทสอดคล้องกันในอนาคตต่อไป

1.2 ควรมีการศึกษาร่วมกันเกี่ยวกับทิศทางการปรับเปลี่ยนแนวคิดของก๊กมินตั๋งในปัจจุบันในประเด็นการสะสมทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหายไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาด้านเศรษฐกิจของชาวจีนก๊กมินตั๋งในดอยแม่สลอง

2.2 ควรศึกษาปัญหาและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการอพยพย้ายถิ่นของก๊กมินตั๋งรุ่นที่ 3

References

- Auansakul, Pannee. (1995). Chinese Traders and Thai Groups in the Rice Business. *Southeast Asian Journal of Social Science*, 23(1), 29-42.
- Bourdieu, P. (1977). *Cultural Reproduction and Social Reproduction*. New York: Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1997). *The Forms of Capital*. New York: Oxford University Press.
- Bo, yang. (1985). *War Novel*. Taipei: Xingguang.
- Bunnag, R. (2016). *Division 93 of the Mintang Kingdom Remained until It Took Root in Thailand*. Retrieved February 15, 2024, from <https://mgronline.com/online/section/detail/9590000003890>
- Chang, W-C. (2000). From War Refugees to Immigrants: The Case of the KMT Yunnanese Chinese in Northern Thailand. *The International Migration Review*, 35(4), 1086-1105.
- Duan, Ying. (2008). Kuomintang Soldiers and their Descendants in Northern Thailand: An Ethnographic Study. *Journal of Chinese Over-seas*, 4(2), 238-257.
- Hill, A. M. (1998). *Merchants and Migrants: Ethnicity and Trade among Yun-nanese Chinese in Southeast Asia*. New Haven: Yale University Southeast Asia Studies.
- Highland Research and Development Institute, Mae Salong Royal Project. (2019) *Population Economic and Social Information*. Retrieved February 29, 2024, from <https://web2012.hrdi.or.th/xtrp/basicinfo/social/595>
- Prakadwuttisan, K. (2003). *Chinese Soldiers from the Kuomintang Nationalist Party Are Stranded in Northern Thailand*. Chiang Mai: Siam Rattana Printing.

- Roosens, Eugene. (1989). *Creating Ethnicity: The Process of Ethno-genesis*. London: Sage Publications.
- Taylor, R. H. (1973). *Foreign and Domestic Consequences of the KMT Intervention in Burma, Ithaca*. New York: Dept of Asian Studies, Cornell University.